

ANYANYELV

Magyarországon a népszámlálások hagyományosan (1880-tól kezdve) az anyanyelvvel mérték a nemzetiséget, tehát a „nyelvében él a nemzet” logika érvényesült. Ez a gyakorlat 1941-ben, majd a későbbiekben módosult.

A 2011. évi magyar népszámlálás a következőképp definiálta az anyanyelvet: az az élő nyelv, amelyet az ember általában gyermekkorában (elsőként) tanul meg, amelyen családtagjaival általában beszél és anyanyelvének vall. A némák és a beszélni nem tudó csecsemők anyanyelvének azt a nyelvet tekintették, amelyen hozzátartozóik rendszerint beszélnek.

A környező országok statisztikai hivatalai nem feltétlenül ugyanezt a definíciót használják népszámlálási gyakorlatukban. Vannak országok, amelyek az anyanyelv meghatározásánál a „korai gyermekkorban használatos” nyelvre vagy a „gyermekkorban használatos” nyelvre utalnak, vagy egyáltalán nem kérdeznak rá az anyanyelvre. A magyarországi népszámlálási gyakorlat szerint 1990-ben egy, 2001-ben három, 2011-ben pedig két anyanyelvre lehetett minden egyes személynek. Így az egyes népszámlálások adatai sem vethetőek össze egymással.

A 2011. évi népszámlálás során a lakosság 14,5 százaléka nem kívánt válaszolni az anyanyelvére vonatkozó kérdésre. A különböző anyanyelvűek arányának meghatározásakor a kérdésre válaszolók számához viszonyítjuk az adott kisebbségi csoporthoz tartozó anyanyelvűek számát.

Számítási példa:

$$\frac{\text{A szlovák anyanyelvűek száma 2011-ben}}{\text{Az anyanyelvi kérdésre válaszolók száma 2011-ben}} \times 100 = \frac{9\,888}{8\,493\,788} \times 100 = 0,12$$

A 2011. évi népszámlálás szerint Magyarországon a szlovák anyanyelvűek aránya 0,12 százalék volt.

ROMA KISEBBSÉG

A 2011. évi CLXXIX. törvény szerint elismert 13 magyarországi nemzeti kisebbség közül létszámban a roma nemzeti kisebbség a legnagyobb. A roma népesség statisztikai számbavételével kapcsolatban két ellentétes álláspont fogalmazható meg. Az első szerint az roma, aki annak tartja magát. Ez az önbesoroláson alapuló meghatározás. A másik szerint azokat a személyeket kell romának tekinteni, akiket a többségi társadalomhoz tartozó személyek külső minősítés alapján romának tartanak.

A két megközelítés alapján meghatározott roma népesség száma jelentősen eltér egymástól. A környezetük által romának minősített személyek száma lényegesen magasabb, mint azoké, akik saját magukat – akár nemzetiség, akár anyanyelv, akár nemzetiségi hovatartozás alapján – romaként határozzák meg.

A 2011. évi népszámlálás nemzetiségi kérdéseinek módosítása hatással volt a roma nemzetiségűek létszámára. 2011-ben két kérdésben kérdeztek rá a nemzetiségre (lásd a Nemzetiség szócikket). A második kérdés bevezetésétől azt várták a statisztikusok, hogy sok, a környezet által romának minősített személy a nemzetiségi kérdésre vonatkozó második rákérdezés esetén felvállalja roma kötődését. Ez nagy valószínűséggel így is történt, ugyanis a 2011-ben roma nemzetiséghez tartozók létszáma (a fogalmat lásd a Nemzetiséghez tartozó szócikben), összesen 315 583 fő, 2001-hez képest 109 ezer fővel nőtt a KSH adatai szerint (de ez a létszám még mindig sokkal kevesebb, mint a környezetük által romának tartott személyek száma, amely 2011 körül 600–800 ezer fő lehetett).

Számítási példa:

A roma nemzetiséghez tartozók száma 2011-ben

BAZ megyében

$$\frac{\text{A 4 nemzetiségi kérdésre válaszolók száma 2011-ben, BAZ megyében}}{\text{A 4 nemzetiségi kérdésre válaszolók száma 2011-ben, BAZ megyében}} \times 100 = \frac{58\,376}{600\,535} \times 100 = 9,7$$

A népszámlálás adatai szerint 2011-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a roma nemzetiséghez tartozó személyek száma csaknem hatvanezer fő volt, arányuk 9,7 százalékot tett ki. Ezzel szemben Vas megyében például a roma nemzetiséghez tartozók száma nem érte el a háromezer főt, arányuk pedig csak 1,2 százalék volt.

Ábra: Roma nemzetiséghez tartozók száma megyénként, 2011

